

In dit nummer:

- Groeipotentieel Nederlandse economie
- Budgettair beeld volgende kabinetsperiode
- Economische groei trekt stevig aan
- SAFFIER-model
- Ook pensioensparen is risicovol
- Nieuwe bijstandswet een succes
- Recente publicaties
- Zorguitgaven blijven snel stijgen
- Wie zorgt er voor de kinderen?

CPB Nieuwsbrief 2006 juni

Kwartaaluitgave van het Centraal Planbureau

2

Stelselherziening in de zorg: nu de tweede stap

Coen Teulings

De introductie van het nieuwe zorgstelsel is een groot succes, ondanks wat commotie over koopkrachtverliezen. Verzekeringsmaatschappijen hebben als leeuwen (of waren het aasgieren?) gevochten om de consument, en die heeft daarop gereageerd door massaal over te stappen. Aan concurrentie hier geen gebrek. De verzekeringspremie is uiteindelijk zo'n 70 euro lager uitgevallen dan verwacht. Zo bezien kan het kabinet tevreden zijn.

Toch zijn we er nog niet. Want waarom was het allemaal begonnen? Lagere kosten door concurrentie tussen zorgaanbieders. Concurrentie op de verzekeringsmarkt is daarvoor onvoldoende. Want zolang patiënten goed verzekerd zijn, hebben zij geen enkel belang bij lagere kosten: de verzekeraar dekt de schade. Concurrentie tussen zorgaanbieders komt pas goed op gang als verzekeraars een vinger in de pap krijgen. Zij moeten met zorgaanbieders gaan onderhandelen over het beste aanbod voor de laagste prijs. Hoe beter een verzekeraar onderhandelt, hoe lager zijn kosten, en des te aantrekkelijker kan hij zijn zorgpolis prijzen. Concurrentie op de verzekeringsmarkt dwingt verzekeraars zo om strak te onderhandelen. En juist daar schort het vooralsnog aan. Daarvoor zijn twee oorzaken.

Allereerst de verzekerden. Het moeizame onderhandelingswerk heeft alleen zin als de verzekerden zich vervolgens laten behande-

len door dat ziekenhuis waarmee de verzekeraar een contract heeft afgesloten. Als de verzekerde toch weer gaat buurten bij een duurder ziekenhuis, dan is alle moeite tevergeefs. Een verzekeringscontract waarbij de verzekeraar bepaalt uit welke ziekenhuizen de verzekerde mag kiezen, heet een *natura*- of *voorkeurspolis*, in tegenstelling tot een *restitutiepolis*, waarbij de verzekerde geheel vrij kan kiezen. Consumenten hebben echter een broertje dood aan de bemoeizucht van verzekeraars. Dat maakt voorkeurspolissen in de ogen van de consument tot een inferieur product, ook al zijn ze goedkoper. Verzekeraars kunnen dit probleem alleen oplossen als zij zich een imago van betrouwbaarheid kunnen aanmeten, misschien met behulp van onafhankelijke en onbesproken externe beoordelaars van de kwaliteit van het aangeboden pakket. Patiëntenplatforms kunnen hierbij een belangrijke rol spelen.

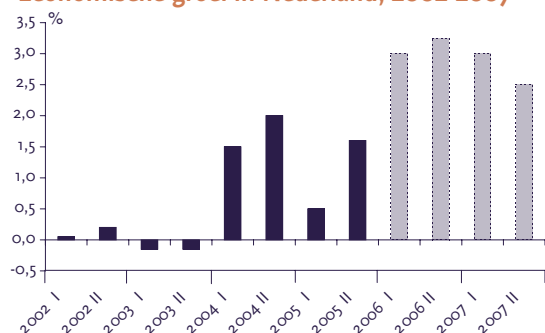
Het tweede probleem is de omvang van het vrije-marktsegment. Vroeger werden de prijzen in de zorg centraal vastgesteld, als leefden wij in een planeconomie. Dat verdraagt zich niet met prijsonderhandelingen tussen aanbieders en verzekeraars. Daarom zijn voor wel 8% van de medische verrichtingen de prijzen inmiddels vrijgegeven! Stel dat een goede onderhandelaar 10% van de prijs weet af te krijgen. Dat leidt tot een kostenvoordeel van $8\% \times 10\% = 0,8\%$; geen groot concurrentievoordeel. Waarom zou je dan investeren in betere prijsonderhandelaars? Alleen door een flinke vervolgstap te zetten in de liberalisering van tarieven krijgt marktwerking een kans. □

Coen Teulings, directeur

Korte-termijnraming juni 2006

- De economische groei versnelt in 2006 aanzienlijk, tot 3%, en zwakt naar verwachting volgend jaar iets af tot 2¾%.
- De uitvoer profiteert van de aantrekkende internationale conjunctuur. De prijsconcurrentiepositie zal volgend jaar, voor het eerst sinds vele jaren, licht verbeteren.
- De helft van de extra groei is dit jaar te danken aan de toename van de binnenlandse bestedingen (consumptie, investeringen en overheidsuitgaven).
- De werkgelegenheid trekt dit en volgend jaar fors aan. Het werkloosheidspercentage zal waarschijnlijk in 2007 nog iets sterker dalen dan dit jaar en dan uitkomen op 4½%.
- Inflatie en loonontwikkeling blijven in 2006 en 2007 naar verwachting gematigd.

Economische groei in Nederland, 2002-2007 ^{a)}

^{a)} Groei BBP-volume t.o.v. overeenkomstige periode in voorafgaand jaar, werkdagen gecorrigeerd.

GROEIPOTENTIEEL NEDERLANDSE ECONOMIE 2008-2011

Groei moet van arbeidsproductiviteit komen

Wat zijn de groeimogelijkheden van de Nederlandse economie op middellange termijn? Van welke economische groei kan een volgend kabinet uitgaan? Het CPB heeft dit onderzocht voor de periode 2008-2011. Dit is ook de periode voor de Economische Verkenning en de analyse van de verkiezingsprogramma's die later dit jaar respectievelijk begin 2007 zullen verschijnen. Conclusie: de potentiële groei bedraagt 2% per jaar. Gezien de demografische ontwikkelingen zal Nederland het voor zijn economische groei in de komende jaren vooral moeten hebben van een verhoging van de arbeidsproductiviteit, die naar verwachting met 1,7% per jaar zal stijgen.

De analyse richt zich op de potentiële of trendmatige groei van de Nederlandse economie. Dit is de groei van de potentiële productie: het houdbare niveau van de productie dat bereikt kan worden gegeven de productiestructuur, de stand van de technologie en de beschikbare productiefactoren. Het feitelijke niveau van de productie kan boven of onder het potentiële niveau liggen vanwege de conjunctuur.

De structurele ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit en van de werkgelegenheid vormen de bouwstenen voor de potentiële groei. De structurele werkgelegenheidsgroei wordt bepaald door die van het arbeidsaanbod en de evenwichtswerkloosheid. Voor de periode 2008-2011 is de verwachte potentiële groei van de Nederlandse economie 2% per jaar. De grootste bijdrage aan de groei komt uit de toename van de arbeidsproductiviteit met 1,7% per jaar, terwijl het arbeidsaanbod (in arbeidsjaren) met gemiddeld 0,3% per jaar toeneemt. De verwachte daling van de evenwichtswerkloosheid met gemiddeld 0,1%-punt per jaar in de beschouwde periode draagt daarnaast marginaal bij aan de economische groei (zie tabel).

Ramingen zijn altijd omgeven met onzekerheden. In de *Economische Verkenning* die later verschijnt zullen we daarom rond deze centrale projectie twee scenario's maken: een voorzichtig en een optimistisch scenario.

Werkgelegenheid

De structurele werkgelegenheid in arbeidsjaren stijgt met 0,4% per jaar in de periode 2008-2011. De groei van het arbeidsaanbod in personen vakt naar verwachting af tot 0,5% per jaar in de beschouwde periode.

Demografische factoren (vergrijzing en afnemende groei van de bevolking) drukken de stijging van het arbeidsaanbod. Daar staat tegenover dat de participatiegraden van met name vrouwen en ouderen iets toenemen. Het aandeel vrouwen in de beroepsbevolking stijgt over de vier genoemde jaren naar verwachting met ruim 1%-punt tot 45%. De deeltijdfactor neemt iets toe, zodat de groei van het arbeidsaanbod in arbeidsjaren (0,3% per jaar) iets lager uitkomt dan die in personen.

Arbeidsproductiviteit

De arbeidsproductiviteit (gemeten als productie per arbeidsjaar) groeit in de beschouwde periode naar verwachting met 1,7% per jaar. Dit is een lichte versnelling ten opzichte van voorgaande jaren, voornamelijk door een toename van de kapitaalintensiteit. In 2007 is sprake van een lagere feitelijke dan gewenste kapitaalgoederenvoorraad. De investeringen hebben in de jaren 2002-2007 de groei van het bruto binnenlands product (BBP) niet kunnen bijhouden. Een deel van het verschil zal in de periode 2008-2011 worden ingehaald, waardoor de kapitaalintensiteit stijgt. Dit heeft een positief effect op de structurele arbeidsproductiviteit. Ook de naar verwachting iets hogere groei van de arbeidsproductiviteit in de niet-marktsectoren, zoals de zorg, draagt hiertoe bij.

Feitelijke groei

De feitelijke productie ligt soms onder en soms boven het potentiële niveau. De zogenoemde output gap meet dit verschil. In de Economische Verkenning wordt verondersteld dat de output gap in het laatste jaar van de nieuwe kabinetsperiode nul is. Direct na de eeuwwisseling was de feitelijke productie aanzienlijk hoger dan de potentiële productie. In de jaren daarna nam het verschil geleidelijk aan af, zodat in de jaren 2002-2005 de feitelijke productie onder de potentiële uitkwam.

In de meest recente korte-termijnprojectie wordt voor 2006 en 2007 een bovenpotentiële groei geraamd, waardoor het niveau van de feitelijke productie naar verwachting hoger uitkomt dan de potentiële productie. Het verschil is echter gering zodat de afbouw van deze output gap in de jaren 2008-2011 nauwelijks een effect heeft op de raming voor de BBP-groei in die jaren. De verwachte gemiddelde jaarlijkse economische groei is dan ook nagenoeg even hoog als de groei van de potentiële productie, namelijk 2%. □

Meer informatie: bert.smid@cpb.nl

	1990-1995	1996-2001	2002-2007	2008-2011
	mutaties per jaar in %			
Potentiële groei	2,5	2,7	1,8	2
w.v. arbeidsproductiviteit	1,2	1,3	1,3	1,7
arbeidsaanbod (jaren)	1,5	0,9	0,6	0,3
bijdrage mutatie werkloosheid	- 0,2	0,5	- 0,1	0,1
Feitelijke groei	2,3	3,3	1,5	

Budgettaire beeld volgende kabinetsperiode

Moet het volgende kabinet bezuinigen en de belastingen verhogen, of kunnen de budgettaire teugels worden gevierd? Om daarin vroegtijdig enig inzicht te krijgen heeft het CPB een eerste verkenning gemaakt van de budgettaire ontwikkeling in de periode 2008-2011. Dat is onder meer belangrijk voor de politieke partijen die bezig zijn met het opstellen van hun verkiezingsprogramma's. Bij een voorzichtig groei-scenario en ongewijzigd beleid is naar verwachting sprake van (structureel) begrotingsevenwicht in 2011. Hoe heeft het CPB dit berekend? En voor welke uitdagingen staat het financieel-economische beleid?

De omvang en samenstelling van de economische groei zijn erg belangrijk voor de budgettaire ontwikkeling. Deze verkenning sluit aan op de verwachte trendmatige groei in 2008-2011, die elders in deze CPB Nieuwsbrief is toegelicht. Bij de laatste kabinetten was het gebruikelijk om een voorzichtigheidsmarge voor de economische groei te hanteren, zodat de kans op meevallers groter wordt dan de kans op tegenvallers. Bij toepassing van een voorzichtigheidsmarge van ¼%-punt per jaar komt de BBP-groei in de jaren 2008-2011 uit op 1¾% per jaar. Dit scenario is aangevuld met bijpassende macro-economische kengetallen, waaronder een lichte daling van de werkloosheid naar het geschatte evenwichtsniveau in 2011.

Bij deze aannames ontvangt de overheid in 2011 naar verwachting ruim 23 mld euro meer aan belastingen en premies dan in 2007. Door de economische groei stijgt de opbrengst met ruim 18 mld euro. Daarnaast hangt 5 mld euro samen met de relatief snel stijgende zorgkosten, die ertoe leiden dat de zorgpremies zullen worden verhoogd. Daar staat tegenover dat de netto uitgaven bij ongewijzigd beleid 17 mld euro hoger uitvallen.

De grootste stijging (ruim 8 mld euro) doet zich voor bij de zorguitgaven. Hiervan heeft 2½ mld euro te maken met de stijging van de relatieve prijs van de zorg. Van de 5½ mld euro volumestijging hangt bijna 2 mld euro samen met demografische factoren. Verder stijgen de sociale zekerheidsuitgaven naar verwachting met 2 mld euro als gevolg van de koppeling van de uitkeringen aan de lonen. Aan de volumekant staat tegenover een sterke stijging van het aantal AOW'ers en een afname van het

aantal arbeidsongeschiktheids- en werkloosheidsuitkeringen.

De uitgaven op de rijksbegroting nemen met ruim 3 mld euro toe, vooral door de koppeling van de ambtenarensalarissen aan de lonen in de marktsector. Voorts is gerekend met een budgettaire beslag van ruim 3 mld euro door dalende aardgasbaten en een toename van de inkomensondersteuning via de zorgtoeslag.

Uiteindelijk resteert ruim 6 mld euro die bij ongewijzigd beleid leidt tot een verbetering van het EMU-saldo, zodat in 2011 vrijwel sprake is van begrotingsevenwicht. Als de voorzichtigheidsmarge van ¼%-punt jaarlijkse groei niet in acht wordt genomen, dan verbetert het geraamde EMU-saldo nog verder met 0,4% BBP; de kans op budgettaire tegenvallers in de volgende kabinetsperiode is dan natuurlijk ook groter.

De omvang van het nagestreefde EMU-saldo in 2011 bepaalt of er geld beschikbaar is voor uitgavenverhogingen en/of lastenverluchting. Die ruimte is gelijk aan nul als begrotingsevenwicht het doel is. De vergrijzingsproblematiek is een aanzienlijke uitdaging voor de ontwikkeling van de overheidsfinanciën op lange termijn. Willen toekomstige generaties een gelijk netto profijt van de overheid hebben als de huidige, dan bedraagt de noodzakelijke beleidsinspanning de komende kabinetsperiode ongeveer 2% BBP (ruim 11 mld euro). Mogelijke oplossingen zijn het verlagen van de overheidsuitgaven of het verhogen van de belastingen in de komende kabinetsperiode. Een alternatief is maatregelen nemen die de toekomstige vergrijzingslasten beperken (zoals verhoging van de AOW-leeftijd) en/of de participatie verhogen. Uiteindelijk is de verdeling van de lusten en lasten tussen generaties een politieke afweging.

In aansluiting op de *Macro Economisch Verkenning 2007* zal het CPB dit najaar een uitgewerkte verkenning maken van de economische ontwikkeling op middellange termijn. Bij die gelegenheid zal ook het budgettaire beeld worden aangepast aan de dan actuele inzichten en beleidsuitgangspunten. Op basis daarvan zal het CPB de keuzes in kaart brengen die de politieke partijen voorstellen in hun verkiezingsprogramma's. □

Budgettaire ruimte 2011 in mld euro, prijzen 2007

Stijging belastingen en premies w.v. lastenverhoging endogeen	23½ 5 18½
Stijging netto uitgaven w.v. rijksbegroting sociale zekerheid zorg overig	17 3¼ 2 8¼ 3½
Budgettaire ruimte (verbetering EMU-saldo)	6½

Meer informatie: cees.jansen@cpb.nl

ECONOMISCHE VOORUITZICHTEN JUNI 2006

Economische groei trekt stevig aan

De Nederlandse economie zit in de lift. De economische groei trekt dit jaar aan tot 3%, om volgend jaar iets terug te vallen tot 2¾%. Op meerdere fronten markeert 2006 een wending ten goede. De gezinsbestedingen nemen toe door herstel van de koopkracht en groei van de werkgelegenheid. De werkloosheid daalt in rap tempo. De overheidsbegroting is volgend jaar vrijwel in evenwicht.

DE WERELDECONOMIE

Amerikaanse groei vlakt af

De economische groei in de VS trok in het eerste kwartaal fors aan, na eind vorig jaar te zijn gedempt door de orkanen Katrina en Rita. Tegelijkertijd liep de inflatie enigszins op en nam de spanning op de huizenmarkt wat af. Doordat het monetair beleid niet langer expansief is en de kapitaalmarktrentes duidelijk zijn gestegen, zal de huizenmarkt verder afkoelen. Dit leidt naar verwachting tot een wat minder hoge economische groei in 2007. Desondanks zal het tekort op de lopende rekening toenemen tot een nieuw record.

Dynamische ontwikkeling in Azië

De Chinese economische groei bleef met meer dan 10% in het eerste kwartaal uitzonderlijk hoog. Ook de overige opkomende Aziatische economieën waren zeer dynamisch. De Japanse groei viel daarentegen in het eerste kwartaal wat terug; tegelijkertijd kwam hier een einde aan de prijsdaling. De voorlopende indicatoren zijn echter positief voor Japan en wijzen voor dit jaar op een duidelijke economische expansie. In de rest van Azië zal de groei enigszins oplopen, mede door de sterke mondiale vraag naar ICT-producten.

Europese vooruitzichten positief

In het laatste kwartaal van 2005 stakte het herstel in het eurogebied, maar in het eerste kwartaal van 2006 trok de economie weer duidelijk aan. De groei van het bruto binnenlands product (BBP) loopt naar verwachting op van 1,3% in 2005 tot 2¼% in 2006, het hoogste groeicijfer sinds 2000. De belangrijkste bijdrage komt van de uitvoer en de investeringen. Komend jaar valt de BBP-groei naar verwachting licht terug, tot 2%. Dit komt voornamelijk door het restrictieve begrotingsbeleid in Duitsland en de recente appreciatie van de euro. Naar verwachting zal de Europese Centrale Bank de komende periode nieuwe renteverhogingen doorvoeren om te hoge inflatie op middellange termijn te voorkomen.

Olieprijs komt op nieuw recordniveau

De olieprijs steeg dit jaar verder, tot circa 70 dollar per vat Brent in april en mei. Deze hoge prijs is zowel het gevolg van politieke ontwikkelingen die de onzekerheid over het toekomstige aanbod hebben vergroot als van de stevige vraagtoename gedurende de afgelopen jaren bij een relatief beperkte aanbodstijging. Voor de projectie van de wereldeconomie is gerekend met een blijvend hoge olieprijs van 70 dollar per vat in 2007.

Onzekerheden

Zoals altijd is ook nu de raming voor de wereldeconomie sterk afhankelijk van onzekere factoren, die maken dat de feitelijke ontwikkeling ook beter of slechter kan uitpakken. De wereldwijd goede winstgevendheid kan leiden tot een sterkere stijging van de bedrijfsinvesteringen en de werkgelegenheid. Daarnaast kan de olieprijs lager uitkomen dan hier geraamd, met positieve gevolgen voor de wereldeconomie. Er zijn echter ook negatieve risico's. De Amerikaanse inflatie zou meer kunnen oplopen, wat waarschijnlijk leidt tot een restrictiever monetair beleid en een lagere groei in de Verenigde Staten. Dit zal ook zijn weerslag hebben op de economische ontwikkeling in de rest van de wereld. Ten slotte kan de recente verzwakking van de dollar doorzetten, met negatieve gevolgen voor de economische groei in het eurogebied.

DE NEDERLANDSE ECONOMIE

Groei versnelt in 2006 ...

Volgens de eerste voorlopige cijfers van het CBS groeide de economie in het eerste kwartaal 2,9%, vergeleken met het overeenkomstige kwartaal in 2005. Dit hoogste groeicijfer in ruim vijf jaar is ietwat opwaarts vertekend, omdat dit kwartaal twee werkdagen meer kende dan een jaar eerder. Voor het gehele jaar verwachten we een groei van 3%. In tegenstelling tot voorgaande jaren zullen de totale binnenlandse bestedingen (consumptie, investeringen en overheidsuitgaven) weer een substantiële bijdrage leveren. Daarnaast draagt het aantrekken van de uitvoer bij aan de groei-versnelling in 2006.

... maar vlakt in 2007 weer iets af

In 2007 komt de economische groei met 2¾% waarschijnlijk iets lager uit dan dit jaar. Belangrijkste oorzaak is dat de groei van de consumptieve bestedingen door gezinnen en de overheid wat afneemt. Er is echter geen sprake van een forse terugval, mede doordat de prijsconcurrentiepositie voor het eerst sinds 2001 wat verbetert, waarvan de uitvoer kan profiteren.

Vergelijking met andere organisaties

Over de BBP-groei in 2006 is het CPB wat optimistischer dan andere organisaties (zie tabel). Dit komt vooral tot uiting in gunstigere verwachtingen voor de ontwikkeling van de bedrijfsinvesteringen en de werkgelegenheid. Daarnaast vormen de extra overheidsbestedingen waartoe het kabinet onlangs in de Voorjaarsnota heeft besloten een gedeeltelijke verklaring, omdat nog niet alle andere organisaties deze hebben meegenomen in hun raming. Over de economische groei in 2007 bestaat een opmerkelijk grote mate van consensus. Alle instanties ramen een toename van het BBP tussen 2,4% en 2,8%. Daarnaast valt op dat geen enkele instelling ervan uitgaat dat er van 2006 op 2007 een substantiële versnelling of vertraging van de BBP-groei zal plaatsvinden.

Uitvoer

De uitvoer blijft in zowel 2006 als 2007 een aanzienlijke bijdrage leveren aan de economische groei. Vooral de aantrekkende Europese economie speelt hierbij een belangrijke rol. Daarnaast zal de prijsconcurrentiepositie naar verwachting in 2007 voor het eerst dit decennium een bescheiden verbetering laten zien. De in Nederland geproduceerde uitvoer zal in 2006 het hoogste groeicijfer sinds 2000 bereiken. In 2007 volgt een lichte afvlakking vanwege een iets lagere groei van de relevante wereldhandel.

De stormachtige expansie van de wederuitvoer gaat ook in 2006 en 2007 onverminderd door. Gestuwd door de opkomst van China als fabrikant van met name consumptienelektronica neemt de wederuitvoer naar verwachting in beide jaren met dubbele cijfers toe.

Gezinsbestedingen dragen bij aan groei

De particuliere consumptie neemt in de raming voor dit jaar met 1½% toe. Het beschikbaar inkomen van gezinnen stijgt door een stevig herstel van de werkgelegenheid en de koopkracht. De gunstige economische ontwikkelingen komen ook tot uiting in het gestegen consumentenvertrouwen. In de eerste maanden van dit jaar gaven consumenten met name meer uit aan duurzame goederen, de meest conjunctuurgevoelige consumptiecategorie. Ook volgend jaar leidt de toenemende werkgelegenheid tot een stijging van het beschikbaar loon- en uitkeringsinkomen. Toch verwachten we voor 2007 een kleine terugval van de consumptiegroei tot 1%. In de raming wordt ervan uitgegaan dat gezinnen dit jaar nog een deel van het in 2005 vrijgegeven spaarloon besteden. Bovendien leiden de vorig jaar gestegen beurskoersen en huizenprijzen dit jaar tot wat extra bestedingen, terwijl voor komend jaar met geringere vermogens-effecten is gerekend.

Door deze gematigde consumptieontwikkeling zal de individuele spaarquote wat kunnen oplopen, maar hij blijft met -3% ook komend jaar sterk negatief.

Investerings leven op

De bedrijfsinvesteringen nemen vermoedelijk fors toe. Ondernemers in de industrie verwachten dit jaar 14% meer (nominaal) te investeren dan vorig jaar, zo volgt uit de Voorjaarsenquête van het

CBS. Het producentenvertrouwen bereikte in april het hoogste niveau sinds 2000. De verwachte opleving van de productiegroei zorgt voor een stijging van de bezettingsgraad en de winstgevendheid. Vooral in machines en computers wordt dit jaar meer geïnvesteerd; resultaat is dat de totale bedrijfsinvesteringen met 8½% kunnen toenemen. Volgend jaar vertraagt deze groei naar verwachting tot 4%, vooral door minder investeringen in de luchtvaartsector en het openbaar vervoer.

Werkloosheid daalt in rap tempo

De werkloosheid is sinds eind 2005 aanzienlijk gedaald. De kentering op de arbeidsmarkt blijkt voor het eerst niet meer alleen uit voorlopende indicatoren, zoals vacatures en faillissementen, maar ook uit de ontwikkeling van de werkgelegenheid zelf. Voor het eerst sinds 2002 neemt de werkgelegenheid substantieel toe. We verwachten dat de werkgelegenheid ook volgend jaar flink zal aantrekken. De werkloosheid neemt hierdoor in twee jaar tijd met 135 000 personen af, een vermindering met bijna 30%. De daling is volgend jaar het sterkst, omdat de werkgelegenheid altijd met enige vertraging reageert op de productie. Het werkloosheidspercentage komt in 2007 uit op gemiddeld 4½%.

Inflatie en loonstijging blijven gematigd

De inflatie, die vorig jaar nog uitkwam op 1,7%, wordt voor dit jaar

Economische groei, 2005-2007

	2005	2006							2007					
		CPB	DNB	OESO	CF	IMF	EC		CPB	DNB	OESO	CF	IMF	EC
	mutaties per jaar in %													
Verenigde Staten	3,5	3½	3,5	3,6	3,4	3,4	3,2	2¾	3,0	3,1	2,9	3,3	2,7	
Japan	2,6	2¾	2,9	2,8	3,0	2,8	2,8	2¼	1,9	2,2	2,3	2,1	2,4	
Eurogebied	1,3	2¼	-	2,2	2,1	2,1	2,1	2	-	2,1	1,8	1,9	1,8	
Nederland	1,1	3	2,5	2,4	2,6	2,5	2,6	2¾	2,7	2,8	2,5	2,4	2,6	

Publicatiedata: CPB – juni 2006, DNB – juni 2006, OESO – mei 2006, CF (Consensus Forecasts) – mei 2006, IMF – april 2006, EC – mei 2006.

Kerngegevens voor Nederland, 2004-2007

	2004	2005 ^{a)}	2006 ^{a)}	2007
	mutaties per jaar in %			
Internationaal				
Relevante wereldhandel	7,5	5,7	7¼	7
Prijspeil goederenimport	0,6	3,4	3¾	1
Concurrentenprijs	0,3	1,4	1	¾
Olieprijs (Brent, niveau in dollars per vat)	38,2	54,4	68	70
Eurokoers (dollar per euro)	1,24	1,24	1,24	1,25
Arbeidskosten p.e.p. verwerkende industrie in concurrerende landen	- 4,4	- 0,6	- 1½	- 1
Volume bestedingen en productie				
Bruto binnenlands product (BBP, economische groei)	1,7	1,1	3	2¾
Particuliere consumptie	0,0	0,4	- 1¾ (1½)	1
Bruto investeringen bedrijven (exclusief woningen)	3,3	0,5	8½	4
Investeringen in woningen	6,4	5,7	5½	3½
Goederenimport (exclusief energie)	9,4	6,6	7½	8¼
w.v. binnenslands geproduceerd	1,2	3,1	4¼	4
wederimport	20,1	10,7	11¼	12½
Goederenimport	9,0	5,1	7½	7
Productie marktsector ^{b)}	1,9	1,7	4	3½
Prijzen en lonen				
Consumentenprijsindex (CPI, inflatie)	1,2	1,7	1¼	1½
Prijs nationale bestedingen	1,4	1,5	1½	1½
Prijspeil goederenimport (exclusief energie)	- 0,7	0,3	¼	0
Prijsconcurrentiepositie	- 0,8	- 0,6	- ½	¼
Contractloon marktsector	1,5	0,8	1¾	2
Loonsom per werknemer marktsector	3,5	1,4 (1,8)	1 (1¼)	2
Arbeidskosten p.e.p., verwerkende industrie (exclusief olie)	- 1,4	0,3	- 3¼	- 1¾
Arbeidsmarkt				
Werkloze beroepsbevolking (niveau in % beroepsbevolking)	6,5	6,5	5¾	4½
Werkloze beroepsbevolking (x 1000)	479	483	420	345
Werkgelegenheid in arbeidsjaren	- 1,6	- 0,6 (- 0,9)	1½ (1¼)	2
Werkzame beroepsbevolking	- 1,2	0,0 (- 0,3)	1¾ (1½)	2¼
Beroepsbevolking	0,0	0,0 (- 0,2)	¾ (½)	1
Collectieve sector				
EMU-saldo collectieve sector (niveau in % BBP)	- 2,1	- 0,3	- 0,5	- 0,1
Bruto schuld collectieve sector (niveau ultimo jaar in % BBP)	52,6	53,0	51,0	49,6
Collectieve lastendruk (niveau in % BBP)	37,8	39,4 (38,6)	39,7 (38,2)	39,5
Diversen				
Koopkracht mediaan alle huishoudens	- 0,4	- 1,7	2	½
Individuele spaarquote (niveau in % beschikbaar inkomen)	- 2,1	- 4,3	- 3½	- 3
Arbeidsproductiviteit marktsector ^{b)}	4,3	2,4 (2,7)	2½ (2¾)	1½
Prijs toegevoegde waarde marktsector ^{b)}	- 0,3	- 0,2	- 1¼	½
Reële arbeidskosten marktsector ^{b)}	3,8	1,6 (2,0)	2¼ (2½)	1½
Arbeidsinkomensquote marktsector ^{b)} (niveau in %)	80,0	79,3	79	79
Uitvoersaldo (niveau in % BBP)	7,3	7,9	7¾	8
Lange rente (niveau in %)	4,1	3,4	4	4¼

^{a)} Cijfers tussen haakjes zijn gecorrigeerd voor de financieringsverschuivingen als gevolg van de invoering van wet Verlenging Loondoorbetalings-verplichting bij Ziekte (VLZ) in 2005 en 20

^{b)} Exclusief delfstoffenwinning en verhuur van en handel in onroerend goed.

geraamd op 1¼%. Het afschaffen van het gebruikersdeel van de onroerend-zaakbelasting (OZB) heeft dit jaar een drukkend effect, maar volgend jaar niet meer. Ook de arbeidskosten per eenheid product stuwden de inflatie in 2007 op. Daartegenover staat dat de prijs van energie dan vermoedelijk minder bijdraagt aan de prijsstijging. Per saldo komt de inflatie volgend jaar naar verwachting uit op 1½%.

De contractloonstijging ligt in beide ramingsjaren naar verwachting iets boven de inflatie. Vooral als gevolg van de dalende werkloosheid versnelt de contractloonstijging van 1¾% dit jaar naar 2% volgend jaar.

Begrotingssaldo nadert evenwicht

Het begrotingstekort dat in 2003 nog ruim 3% bedroeg verdwijnt als sneeuw voor de zon. Voor dit en volgend jaar wordt, ondanks extra uitgaven wegens intensiveringen, nog slechts een klein tekort verwacht. Dit komt mede door extra gasbaten, het aantrekken van de conjunctuur en het effect van eerder genomen beleidsmaatregelen om het aantal uitkeringen terug te dringen.

Groei Nederland tandje hoger dan in Europa

Het BBP-volume in Nederland neemt naar verwachting in beide ramingsjaren sneller toe dan in het eurogebied. Sinds 1999 is dat niet meer voorgekomen. Aan deze kentering liggen meerdere oorzaken ten grondslag. Zo speelt mee dat in dit en komend jaar in Nederland sprake zal zijn van een licht expansief beleid, terwijl dit in de meeste Europese landen niet het geval zal zijn. Daarnaast speelt mee dat vanwege het relatief open karakter van de Nederlandse economie de forse appreciatie van de euro sterkere neerwaartse korte-termijneffecten heeft gehad op de economische groei in ons land dan gemiddeld in het eurogebied. In de raming is gerekend met een gemiddeld vrijwel stabiele eurokoers in 2006 en 2007, zodat ook aan deze oorzaak van de relatief ongunstige economische ontwikkeling in Nederland een einde lijkt te komen.

Meer informatie: hans.stegeman@cpb.nl

SAFFIER, het nieuwe CPB-model voor de korte en middellange termijn

Soms zien mensen het CPB als een 'modellenbureau', dat met een druk op de knop allerlei abstracte modellen, die ver van de economische realiteit afstaan, mechanisch toepast. Het CPB gebruikt inderdaad veel modellen, maar we gooien niet zomaar wat cijfertjes in de computer om vervolgens klakkeloos de modeluitkomsten als 'waarheid' te presenteren. Er komt een flinke dosis economische kennis, informatie en gezond verstand bij kijken. Ter illustratie: het model SAFFIER (Short and medium term Analysis and Forecasting using Formal Implementation of Economic Reasoning).

Ruim een jaar geleden heeft het CPB SAFFIER in gebruik genomen als opvolger van het kwartaalmodel SAFE en het jaarmodel JADE. Zoals de naam aangeeft wordt het model gebruikt voor analyses op korte en middellange termijn. Het bijzondere van SAFFIER is dat sprake is van één model in twee hoedanigheden: een kwartaalversie voor analyses op korte termijn (1 à 2 jaar vooruit), zoals het Centraal Economisch Plan en de Macro Economische Verkenning, en een jaarversie voor analyses op middellange termijn (4 à 8 jaar vooruit), zoals een MLT en doorrekeningen van beleidsvoorstellen, verkiezingsprogramma's en regeerakkoorden. Eén dezer dagen verschijnt over dit nieuwe model een CPB Document.

Met 2600 vergelijkingen is SAFFIER een grootschalig model, maar circa 2400 daarvan zijn definitie- en hulpvergelijkingen. De economische kern van het model zit in slechts 50 geschatte gedragsvergelijkingen. De overige relaties zijn zogenoemde vuistregels, die vooral de inkomsten en uitgaven van de collectieve sector beschrijven.

In tegenstelling tot wat velen denken, is het maken van een economische raming met een model geen kwestie van 'een druk op de knop'. Meer dan wie ook realiseren we ons dat een model niet meer is dan een vereenvoudigde weergave van de economische realiteit. Bovendien zijn de belangrijkste modelparameters geschat voor het verleden, terwijl we het model gebruiken voor toekomstgerichte analyses. Dit betekent dat we de modeluitkomsten nooit één op één mogen vertalen naar de raming, maar dat we ze eerst uitgebreid toetsen op plausibiliteit. Expertise en extra informatie van CPB-specialisten geven regelmatig aanleiding om bij het maken van een raming aanvankelijke modeluitkomsten te overschrijven. Zo ligt bijvoorbeeld een groot deel van de contractloonontwikkeling al vast in afgesloten cao's. Bij het maken van een korte-termijnraming wordt intensief gebruikgemaakt van dat soort informatie, ook al geeft het model zelf een andere raming voor de loonontwikkeling. Het nut van het model bij korte-termijnramingen is dan ook vooral het gebruik als instrument om alle informatie onderling consistent te maken. Dit bijsturen van de modeluitkomsten op basis van expertise en additionele informatie gebeurt veel minder bij het berekenen van beleids- en onzekerheidsvarianten. Bij het beantwoorden van vragen over de gevolgen van beleidvoorstellen en alternatieve economische ontwikkelingen in het buitenland, zoals een andere eurokoers of een andere olieprijs, komt de werking van het model meer tot zijn recht. Mede om die reden besteedt het CPB Document over SAFFIER uitgebreid aandacht aan een twaalfstal standaardvarianten. □

Meer informatie: johan.verbruggen@cpb.nl

Ook pensioensparen is risicovol

Wie met pensioen gaat, besluit, al dan niet vrijwillig, van zijn geld te gaan leven: rentenieren dus. Door de steeds toenemende (gemiddelde) levensduur is de renteniersfase aan het eind van het leven steeds langer geworden. Veel meer dan vroeger zijn mensen daardoor geplaatst voor de opgave een omvangrijk deel van hun verdiensten tijdens hun werkzame levensfase te reserveren voor de oude dag.

De pensioenproblematiek kun je daarom alleen goed bestuderen als onderdeel van de bredere problematiek van de inrichting van de gehele levensloop. De fundamentele vraag is dan hoe mensen hun werken, studeren, zorgen en verpozen optimaal over hun levensloop verdelen, welke risico's ze daarbij lopen, hoe die risico's afgedekt kunnen worden en welke nuttige rol de overheid bij dit alles kan spelen.

De toenemende levensduur en het teruglopende kindertal zorgen voor een stijgend aandeel ouderen in de samenleving. Samen met de rijping van de pensioenfondsen zorgt deze vergrijzing er voor dat de omvang van de pensioenreserveringen in verhouding tot de totale economie sterk groeit. De gevoeligheid voor (rendements- en rente-)schokken neemt navenant toe. Omdat de toekomst onzeker is, is sparen onvermijdelijk risicovol: "rendementen uit het verleden bieden geen garantie voor de toekomst". Dat geldt ook voor pensioensparen. De financiële risico's in het pensioenstelsel worden zo omvangrijk dat bedrijven (lees: de huidige werkenden) deze niet langer alleen kunnen dragen. Grote aanpassingen van de pensioenpremies die werkenden betalen versterken de conjuncturele schommeling en maken zo de economie minder stabiel. Dit leidt tot de fundamentele vraag naar het optimale pensioencontract tussen de diverse in het pensioenstelsel deelnemende huidige en toekomstige generaties. Er is dus naast het *micro*-aspect (inrichting van individuele levenslopen) en het *meso*-aspect (risicobeheer van pensioenfondsen en pensioenverzekeraars) ook een *macro*-aspect: de doorwerking van de pensioensector op de totale economie en de verdeling van het onvermijdelijke pensioenrisico over diverse generaties in het licht van de vergrijzing.

Het nationale onderzoeksnetwerk Netspar (zie kader) bestrijkt alle drie deze terreinen. Het CPB is hier nauw bij betrokken; diverse medewerkers participeren in Netspar-activiteiten. Het planbureau richt zich daarbij zowel op de analyse van het individuele gedrag over de levensloop als op de macro-economische doorwerking van het pensioenstelsel. Enkele voorbeelden.

1. De recente wijzigingen in de ouderdoms- en vroegpensioenregelingen bieden een unieke mogelijkheid te bestuderen hoe werknemers reageren op een versobering van hun pensioenvoorziening.

Gaan ze meer zelf sparen als de waarde van hun pensioen vermindert of onzekerder wordt? Besluiten ze langer door te werken? Wat speelt daarbij de belangrijkste rol: de prijsprikkel (wat hou je over van een jaar langer doorwerken?) of de vermogensprikkel (hoe groot is mijn totale beschikbare vermogen op het moment van uittreden?) Door gegevens over de pensioenopbouw en het pensioenregime van individuele werknemers te koppelen aan achtergrondgegevens van het CBS hopen we samen met andere Netspar-onderzoekers meer inzicht te krijgen in dit soort vragen.

2. Om de effecten van beleidsmaatregelen kwantitatief te kunnen inschatten maakt het CPB veelal gebruik van economische modellen. Zo is het MIMIC-model gericht op het bepalen van de (structurele) arbeidsmarkteffecten van beleid op het gebied van belastingen en sociale zekerheid. Dit model is echter minder geschikt voor maatregelen waarbij afwegingen over de levensloop een rol spelen: deze zijn in MIMIC niet gemodelleerd. Denk bijvoorbeeld aan de vraag wat fiscalisering van de AOW of verhoging van de pensioenleeftijd te weeg brengt. Het dynamische algemeen-evenwichtsmodel GAMMA modelleert wel complete levenslopen van overlappende generaties, maar dat kent weer geen inkomensverdeling; bovendien bevat het alleen een rudimentair belasting- en premiestelsel. Modelinstrumentarium specifiek toegesneden op vraagstukken rond levensloopbeleid ontbreekt. Onder de Netspar-paraplu co-financieren de ministeries van Economische Zaken, Financiën en Sociale Zaken en Werkgelegenheid een driejarig onderzoeksproject bij het CPB voor de ontwikkeling van dit ontbrekende instrumentarium.
3. Recent heeft het CPB een tweetal bijzondere studies uitgebracht, respectievelijk over de vergrijzingsproblematiek (*Ageing and the Sustainability of Dutch Public Finances*) en over de inrichting van de welvaartsstaat (*Reinventing the Welfare State*). In beide gevallen heeft het CPB samen met Netspar een conferentie georganiseerd om de desbetreffende problematiek breder onder de aandacht te brengen en te kunnen bespreken. De diverse presentaties worden binnenkort gepubliceerd in respectievelijk *Tijdschrift voor Openbare Financiën* en *International Tax and Public Finance*. □

Meer informatie: peter.kooiman@cpb.nl

Netspar

Het *Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement* is een nationaal onderzoeks- en opleidingsnetwerk op het gebied van pensioenen. Oprichter is Lans Bovenberg, hoogleraar economie in Tilburg en voormalig onderdirecteur van het CPB. Bovenberg heeft in 2004 de Spinoza-premie van NWO gekregen voor zijn baanbrekend onderzoek op het gebied van belastingen. Hij heeft deze premie als startkapitaal ingezet voor Netspar. Inmiddels is ruimschoots aanvullende financiering verkregen van grote pensioenfondsen, banken, verzekeraars, universiteiten en ministeries. Recent heeft het ministerie van OC&W Netspar aangewezen als sociaal-wetenschappelijk topinstituut. Zie verder www.netspar.nl

Nieuwe bijstandswet een succes

Ondanks een sterke stijging van de werkloosheid is het aantal bijstandsuitkeringen de afgelopen jaren slechts beperkt toegenomen. Uit recent CPB-onderzoek blijkt dat dit deels het gevolg is van de budgettering van de gemeentelijke bijstandsuitgaven.

Vanaf 1 januari 2004 is de Wet Werk en Bijstand (WWB) in werking. Sindsdien krijgen gemeenten van de rijksoverheid een budget waaruit zij de bijstandsuitgaven volledig moeten betalen. Eerder konden zij deze uitgaven grotendeels declareren bij het rijk. Elke euro die een gemeente nu overhoudt, mag zij besteden voor andere doeleinden. Elke euro die zij tekort komt, moet ze zelf bijpassen. Dit financiële belang moet hen prikkelen tot een effectievere uitvoering van de bijstandswet.

De verdeling van het macro-budget voor bijstandsuitgaven over de gemeenten vindt voor grote gemeenten (deels) plaats op basis van objectieve kenmerken zoals de percentages laag opgeleiden, eenouderhuishoudens en allochtonen en de regionale conjunctuur. Gemeenten waarvan het budget flink onder de feitelijke uitgaven ligt, voelen dit direct in hun portemonnee. Hierdoor kunnen extra prikkels ontstaan tot effectiviteit.

Met behulp van gegevens op gemeenteniveau over de periode 2001-2004 is onderzocht wat de invloed op het bijstandsvolume is van gemeentekenmerken, de conjunctuur en veranderingen in de financiering van de bijstandsuitgaven. Daarbij is ook rekening gehouden met de doelmatigheid van de gemeentelijke uitvoering in de uitgangspositie. De onderzoeksresultaten wijzen uit dat de budgettering heeft geleid tot een lager bijstandsvolume. Afwijkingen tussen budget en feitelijke uitgaven hebben geen aantoonbare invloed. Het invoeren van de WWB heeft naar schatting gezorgd voor een circa 2 procent geringere stijging van het gemiddeld aantal bijstandsuitkeringen in 2004. Ofwel: de groei is met ongeveer 8 000 uitkeringen verlaagd. Het effect van budgettering uit zich zowel in een lagere instroom in de bijstand als in een hogere uitstroom. Het effect op de uitstroom is groter dan op de instroom.

De schattingsresultaten sluiten aan bij kwalitatieve informatie over de uitvoering van de WWB door gemeenten. Aan de instroomkant steken veel gemeenten energie in de controle op de rechtmatigheid van de aanvragen en in zogenoemde Workfirst-projecten. Bij dergelijke projecten krijgen mensen een tijdelijke werkervaringsplaats aangeboden in plaats van een uitkering. Daarnaast is de controle op fraude bij bestaande uitkeringen

geïntensiveerd door bijvoorbeeld huisbezoeken en koppeling van diverse databestanden.

Berekeningen laten ook zien dat de verschillen in doelmatigheid tussen gemeenten in 2004 geringer zijn dan in voorgaande jaren. Blijkbaar hebben veel gemeenten hun beleidsinspanningen vergroot, waardoor de verschillen zijn afgenomen.

Een toename van de werkloze beroepsbevolking leidt tot een stijging van het aantal personen in de bijstand. Een opmerkelijke uitkomst van het onderzoek is dat de invloed van de conjunctuur op het aantal uitkeringen geringer is dan tot voor kort werd aangenomen. Dit maakt het noodzakelijk dat het CPB de ramingsregel aanpast waarmee het bijstandsvolume voor de vaststelling van het macro-budget wordt geraamd.

Voor het onderzoek waren alleen cijfers beschikbaar met de eerstejaarseffecten van de WWB in 2004. Het is aannemelijk dat een deel van de effecten vertraagd zal optreden. Een reden is dat het budget voor grote gemeenten in 2004 nog pas voor 40% op het objectieve verdeelmodel was gebaseerd en in 2006 voor 100%. De effecten kunnen in een periode van economische opgang bovendien ook iets anders uitpakken. Herhaling van het onderzoek op een later moment is daarom aan te bevelen om de effecten nog beter vast te kunnen stellen. Niettemin wijst alle beschikbare informatie (schattingresultaten van CPB-onderzoek, kwalitatieve informatie over gemeentelijke inspanningen, minder grote verschillen in efficiëntie tussen gemeenten) erop dat de introductie van de WWB een succes is: het beroep op de bijstand en de bijstandsuitgaven zijn minder gestegen dan eerder verwacht op grond van de conjuncturele situatie. De vraag is nog wel in hoeverre deze effecten incidenteel dan wel structureel zijn. □

Meer informatie: annemiek.van.vuren@cpb.nl

Recente publicaties

APRIL - JUNI 2006

Onderstaande lijst geeft een overzicht van CPB-publicaties die zijn verschenen tussen april en juni 2006, gerangschikt naar publicatiereeks. Beleidsrelevante stukken zijn kort samengevat. Op www.cpb.nl kunt u de volledige stukken downloaden. Vaak is op de website ook een persbericht over de publicatie beschikbaar.

CPB Documenten

113. Regional disparities in a small country? An analysis of regional unemployment and participation differentials in the Netherlands, 1975-2003

Wouter Vermeulen, april 2006
wouter.vermeulen@cpb.nl

De arbeidsmarkt functioneert in Nederland vooral op nationaal niveau, zo blijkt uit een analyse van regionale werkloosheid en participatie over bijna drie decennia. Zowel in vergelijking met andere landen als in vergelijking met conjuncturele schommelingen, is het regionale karakter van de arbeidsmarkt beperkt. Die regionale dimensie is wel relatief sterker voor vrouwen, jongeren en lager opgeleiden.

114. Knelpuntanalyse voor de corridor Rotterdam-Antwerpen

Jan-Anne Annema, Paul Besseling en Marcel Mulder, april 2006
paul.besseling@cpb.nl

Op het gebied van zowel de bereikbaarheid als de leefomgeving is sprake van serieuze knelpunten in de corridor Rotterdam-Antwerpen. Als echter rekening wordt gehouden met de voornemens die zijn neergelegd in de Nota Mobiliteit, dan zal een belangrijk deel van die knelpunten in de periode tot 2020 worden opgelost. In de periode tot 2020 zal vrij zeker nog behoefte zijn aan enige uitbreiding van bedrijventerreinen.

115. Investeren in kennis en innovatie: Analyse van ICRE-projecten tweede tranche 2005

mei 2006
annemiek.verrips@cpb.nl

Het CPB heeft op verzoek van de Interdepartementale Commissie voor de Ruimtelijke Economie (ICRE) een aantal projecten getoetst naar aanleiding van een FES-meevaller (Fonds Economische Structuurversterking), waarvan 140 mln euro is gereserveerd voor het onderdeel toponderzoek/innovatie. De publicatie bevat de beoordeling van 24 projecten in het kennisdomein.

116. Geluidsnormen voor Schiphol - Een welvaartseconomische benadering

Mark Lijesen, Willemijn van der Straaten, Jasper Dekkers en Roel van Elk, mei 2006
mark.lijesen@cpb.nl

Bij de analyse van geluidsmaatregelen voor luchthavens wordt meestal alleen aandacht besteed aan de vermindering van de geluidshinder voor omwonenden. Dit onderzoek probeert alle kosten en baten van verschillende geluidsbeperkende maatregelen in kaart te brengen. Dat maakt het mogelijk de kosten voor Nederlandse luchtreizigers te vergelijken met de baten voor omwonenden en zo te bepalen welke maatregelen wel efficiënt zijn en welke niet.

117. Het groeipotentieel van de Nederlandse economie tot 2011

juni 2006
bert.smid@cpb.nl

Zie artikel op pagina 2 van deze Nieuwsbrief

118. Boekhoudkundige berekening budgettaire ruimte 2008-2011

Cees Jansen, juni 2006
cees.jansen@cpb.nl
Zie artikel op pagina 3 van deze Nieuwsbrief

119. Evaluating the push for tougher, more targeted policing in the Netherlands - evidence from a citizen survey

Ben Vollaard, juni 2006
ben.vollaard@cpb.nl

De druk op de politie om strenger te handhaven en meer gericht op te treden heeft effect gehad. Dankzij effectiever politioptreden zijn criminaliteit, overlast en onveiligheidsgevoelens gedaald. Als het doel is de veiligheid verder te verhogen, dan is het prikkelen tot 'beter blauw' kosten-effectiever dan middelen vrijmaken voor 'meer blauw'.

120. Wet Werk en Bijstand: Een eerste kwantificering van effecten

Hans Stegeman en Annemiek van Vuren, juni 2006
annemiek.van.vuren@cpb.nl

Zie artikel op pagina 9 van deze Nieuwsbrief

121. Een scenario voor de zorguitgaven 2008-2011

Rudy Douven, Marco Ligthart, Hein Mannaerts en Isolde Woittiez, juni 2006
rudy.douven@cpb.nl

Zie artikel op pagina 11 van deze Nieuwsbrief

CPB Discussion

Papers

64. Assessing the returns to studying abroad

Hessel Oosterbeek en Dinand Webbink, mei 2006
dinand.webbink@cpb.nl

Nederlandse studenten studeren steeds vaker enige tijd aan een buitenlandse instelling. In deze studie wordt een nieuwe methode beproefd om de opbrengsten van studeren in het buitenland vast te stellen. Uit het onderzoek blijkt dat een beurs de kans op studeren in het buitenland verhoogt met 23 tot 42 %-punten en de duur van de studie verlengt met 7 tot 9 maanden.

65. Housing supply and the interaction of regional population and employment

Wouter Vermeulen en Jos van Ommeren, mei 2006
wouter.vermeulen@cpb.nl

De woningbouw in Nederland volgt de groei van de regionale bevolking en werkgelegenheid maar in beperkte mate. Omgekeerd is de ontwikkeling van het aanbod van woningen wel een belangrijke determinant van migratie tussen regio's. Netto binnenlandse migratie wordt niet aantoonbaar gestuurd door werkgelegenheidsgroei. Op lange termijn past de werkgelegenheid zich juist aan de regionale bevolking aan: waar huizen worden gebouwd groeit de bevolking, en waar mensen gaan wonen volgen de banen.

SCENARIO VOOR DE ZORGUITGAVEN 2008-2011

Zorguitgaven blijven snel stijgen

Bij een behoedzame economische groei van 1¼% per jaar voor de komende kabinetsperiode nemen de reële zorguitgaven in deze jaren bij ongewijzigd beleid naar verwachting toe met 4% per jaar.

De belangrijkste oorzaak voor de snellere stijging van de zorguitgaven is de medische technologie, waardoor er voortdurend nieuwe behandelmethoden (bijv. dure nieuwe geneesmiddelen) op de markt komen. Een andere prominente factor is het Baumol-effect. Omdat het in de zorg lastig is om grote verbeteringen in de arbeidsproductiviteit te bewerkstelligen, blijft de arbeidsproductiviteitsontwikkeling in de zorg structureel achter bij andere sectoren in de economie. De lonen in de zorg houden echter wel gelijke tred met de lonen in andere sectoren, waardoor de prijzen in de zorg sneller stijgen dan de gemiddelde inflatie. Een derde factor is de vergrijzing, waardoor de druk op de gezondheidszorg toeneemt.

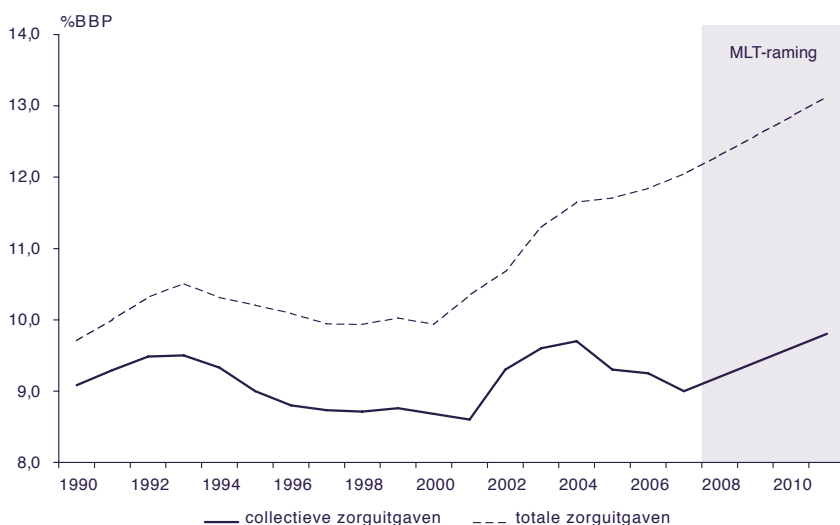
Vergeleken met de onstuimige jaarlijkse groeicijfers van soms meer dan 8% in de beginjaren van het nieuwe millennium is een raming van 4% nog gematigd te noemen. In die jaren groeiden de reële zorguitgaven sterk, omdat zowel in de AWBZ als in de curatieve zorg budgettaire beperkingen uit het verleden grotendeels werden losgelaten en de wachtlijsten werden bestreden. Deze institutionele omslag en de invoering van het nieuwe zorgstelsel maken overigens ook dat de toekomstige zorguitgaven moeilijk zijn in te schatten.

In de loop van de tijd is het collectieve pakket voor geneesmiddelen, tandarts en paramedische zorg verkleind en zijn consumenten deze behandelingen, eventueel via de aanvullende verzekering, zelf gaan betalen. De laatste jaren is deze ontwikkeling naar beperking van de collectief gefinancierde zorg nog versterkt. In 2004 is het ziekenfondspakket verkleind en werden de eigen bijdragen in de AWBZ verhoogd. In 2005 is een no-claim ingevoerd in de Ziekenfondswet waardoor burgers meer zorguitgaven zelf moesten betalen. De beleidsmatige ingrepen hebben ervoor gezorgd dat de uitgaven voor het collectief gefinancierde deel van de zorg al jaren rond de 9% van het bruto binnenlands product (BBP) schommelen, terwijl de totale zorguitgaven gestaag stijgen.

Voor de middellange termijn (MLT, 2008-2011) gaan we voorsnag uit van *ongewijzigd beleid*; de veronderstelling is dat de overheid geen pakketwijzigingen, hogere eigen risico's of andere beleidsmaatregelen doorvoert waardoor verschuivingen in de zorgfinanciering optreden. Daarom zullen in de MLT-periode naar verwachting zowel de totale zorguitgaven als de collectief gefinancierde uitgaven met ongeveer 1%-punt van het BBP stijgen. □

Meer informatie: rudy.douven@cpb.nl

Ontwikkeling van de zorguitgaven als percentage van het BBP

Colofon

CPB Nieuwsbrief is een uitgave van het
Centraal Planbureau
Postbus 80510
2508 GM Den Haag
T 070 – 3383380
F 070 – 3383350
I www.cpb.nl
E redactie@cpb.nl

Redactie:
Kees Folmer
Dick Morks
Marc Pomp
Wim Suyker
Jacqueline Timmerhuis
Johan Verbruggen

Drukker: Koninklijke De Swart
Ontwerp: Maarten Balyon grafische vormgeving bv

CPB Nieuwsbrief is ook beschikbaar op www.cpb.nl
Teksten mogen zonder voorafgaande toestemming worden
overgenomen, onder vermelding van het CPB als bron.

Grotere arbeidsparticipatie: wie zorgt er voor de kinderen?

Beleid rond de combinatie van arbeid en zorg staat volop in de belangstelling. Daarbij verwijzen mensen regelmatig naar Scandinavië, waar een hoge participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt samen gaat met relatief hoge uitgaven aan kinderopvangsubsidies en betaald verlof. Maar is er wel sprake van een causaal verband, en hoe sterk is dit verband? Deze zomer publiceert het CPB twee documenten die hier op in gaan: 'Child Care Subsidies Revisited' en 'Paid Parental Leave: A CGE Analysis for the Netherlands'.

Kinderopvang gaat vaak samen met arbeidsparticipatie. Dat klinkt bijna als een open deur, maar het is toch goed om hier bij stil te staan. Het betekent onder meer dat kinderopvangsubsidies werken als een verhoging van het loon. Ze vergroten daarom de arbeidsdeelname. Deze subsidies zijn zelfs relatief effectief omdat ze ouders niet alleen stimuleren om te gaan werken (in plaats van thuis te blijven bij de kinderen), maar ook om meer uren te gaan werken. Verder zijn kinderopvangsubsidies relatief effectief omdat ze met name de beslissing van de partner (veelal de vrouw) beïnvloeden, en deze reageert relatief sterk op de hoogte van de beloning.

Een kanttekening hierbij is wel dat een deel van de kinderopvangsubsidies niet leidt tot meer arbeidsparticipatie, maar tot het vervangen van informele opvang door formele opvang. Als de prijs voor ouders zeer laag wordt dan neemt het belang van dit laatste effect waarschijnlijk toe. Het is dus de vraag of 'gratis' kinderopvang een kosteneffectieve maatregel is om de arbeidsparticipatie te verhogen. Uit onze studie blijkt verder dat kinderopvangsubsidies maar een deel van het verschil in de participatie tussen Nederland en de Scandinavische landen kunnen verklaren. Andere factoren zoals voorkeuren van ouders spelen ook een belangrijke rol. Verder is het de vraag in hoeverre kinderopvang oorzaak dan wel gevolg is van arbeidsparticipatie.

De studie over kinderopvangsubsidies gaat ook in op de participatie-effecten van het uitvoeren van de Tweede Kamer motie-Van Aartsen/Bos. De strekking van de motie is dat scholen buitenschoolse opvang moeten regelen als ouders daarom vragen. De motie richt zich op resterende knelpunten bij het aanbod van buitenschoolse opvang, maar heeft niet direct invloed op de prijs en kwaliteit daarvan. De beschikbare onderzoeken suggereren echter dat de resterende knelpunten, anders dan de prijs en de kwaliteit van de opvang, beperkt zijn. Daarmee is ook het effect van de motie op de arbeidsparticipatie beperkt.

Een tweede studie gaat in op de effecten van een verruiming van betaald ouderschapsverlof. Meer betaald ouderschapsver-

lof leidt tot een daling van de arbeidsparticipatie in uren. Om de vergoeding te kunnen incasseren moet immers verlof worden opgenomen. Wel stimuleert ouderschapsverlof toekomstige verlofgangers om formeel meer uren te gaan werken, maar daar staat tegenover dat het extra gebruik van de voorziening uit belastingen betaald moet worden, wat ertoe leidt dat andere groepen minder gaan werken. Daarbij is ook van belang dat partners vermoedelijk niet meer gebruik gaan maken van de verruiming van betaald verlof dan kostwinners. Anders dan bij kinderopvang is deze maatregel dus niet specifiek gericht op een groep die relatief gevoelig is. Het verschil in betaald verlof lijkt het verschil met Scandinavië voor wat betreft de participatie in uren niet te kunnen verklaren.

In onze studies kijken we met name naar de effecten op de arbeidsparticipatie. Een ander belangrijk element is het effect op de ontwikkeling van het kind. Dit aspect valt buiten een economische analyse en is daarom niet meegenomen. Bekend is wel dat de verzorging door ouders in de initiële levensfase van een kind van groot belang is voor het verdere leven, ook voor de vorming van zijn human capital. Opvang in een groep kan kinderen helpen om sociale vaardigheden te ontwikkelen. Dit is vooral belangrijk voor iets oudere kinderen. De vraag welke mix van ouderlijke, andere informele en formele zorg optimaal is voor een bepaald kind, hoever we van dit optimum afzitten en hoe het beleid deze mix beïnvloedt is nog grotendeels onbeantwoord. □

Meer informatie: egbert.jongen@cpb.nl